

DAGBOK.

Rear W. Olson.

Da jeg aldri i mitt liv har skrevet noen dagbok før, er det kommet for meg at jeg burde notere ned mine erindringer så langt tilbake som jeg kan huske. - Siden vil jeg begynne å føre dagbok regelmessig.

19. mars 1946.

Roar Wilson.

1916.

Jeg ble født til verden den 28. august 1916 på et sted som heter Skjvang og ligger ved den vakre Ejesås-sjøen i Asnes herred, Solør. Der hadde min far et landhandleri, men da jeg var bare 2 år gammel solgte han dette og flyttet til Kongsvinger, hvor han var blitt ansatt som revisor i Vinger Sparebank. De første ting jeg kan huske skriver

seg fra hida etterad vi kom til Kongs-
vinger.

Der bodde vi de første årene i Tommel-
Stadgt. i den delen av byen som kalles
for "Middbyen".

Huset lå inne i en gammeldags base og
var en 2-etages bygning. Vi bodde i
2. etasje husker jeg.

Kloss innkve forbaudet som gikk langs
huset og gårdsplassen på den ene sida
sto en soer og nærmest forvokset gran-
hekk, og pøten var høy og av Smijern.

Ikke langt unna bebyggelsen var det
mye skog og mæsser av ore- og selje-
kratt, og her hadde jeg og mine kamerater
den fineste turnleplass vi kunne ønske
oss. Men så ble den sannelig benyttet
og! Uærlige er de gangene vi lekke
indianer og luit, eller cowboys og
røvere. Da lod ville "ugh-skrik" gjennom
skogen og skalpene rullet.

Så laget vi oss barlytter, hvor vi holdt
hemmelige og mystiske møter. Jeg
trucker engang vi hadde en fin
lytte øppe i et kolossalt gammelt
tre. Den eneste adkomsten dit var
en laustige, og det var nok ikke
hømsomhelst som fikk besøke oss,
må du tro.

Noen år senere bysset jeg seg
en villa ved bygrensen mot
Ninger. Tomta var parsellert ut fra
Kolt gård og lå meget pent til.
Jeg trucker at en onkel av meg,
Skredder Brøen, bestandig pleide
i erte meg med at vi var de
første "settlere" på Koltjorden.
Da jeg spurte ham hva "settlere"
var for noe rart, svarte han at
det betydde nybyggere. De første farmene
i Amerika kaltes settlere, forklarte han meg.
Ved den tiden omtrent var det jeg

1924.

hadde begynt på skolen. Vegen dit var
nok så lang og farte gjennom nesten
helle byen.

Nå hadde jeg fått bildilla, og var
i den alderen da de fleste gutter
ikke interesseres seg for stort annet
enn bilmerker. Jeg hadde måyaktig
greie på hva de forskjellige biler het,
og kunne høre på lang lei enden
det var en Ford eller Chevrolet
som kom. Så gikk jeg og frakts eller
meg en lastebil med sand eller
liknende på, mens lydene jeg uttalte
forandret seg alt etter som bilen gikk
på 1, 2, eller 3. gir.

Engang veddet jeg med to andre
gutter at jeg skulle klare å klatre
ned fra annen etasje uten å bruke
stige. Men da forregnet jeg meg og
ble hengende og dingle i armene til
noen kom og frakk meg opp igjen.

Jeg husker så godt første gang jeg fikk juling. Det var forresten både første og siste gang.

Nen loo hadde tre stykker av oss dratt avsted til Vinigersjøen, hvor vi "lånte" en ulast båt og rodde utpå. Vi var borte hele dagen og hadde det herlig etter vår oppfatning, mens våre mødre og fedre ikke kunne beskrive hvor opphøvet deres hadde tatt seg. Det ble lett både trygt og løst inntil vi utpå kvelden kom hjem av oss sjøe. Nå skulle en jo trodde at dette ville vekke utdelt glede, men nei da. Jeg for min del fikk i hvert fall ris i sedet, fordi jeg hadde gått uten å spørre om loo. Til min fars ros skal det sies at han lot si å like avskaffelsen like lite som jeg.

En annen gang var det forresten på nore nippet at jeg skulle fått juling igjen.

Det var da jeg hadde røykt min første sigarett. 2 stk. av oss hadde spleiset til en pakke "Longa", og røykte i smug opp haloporten hver. Vi høstet og høstet nok så mye da vi tok de første dragene, men siden gikk det bedre. Da jeg kom hjem like etterpå besøkte jeg innidderid å bli sovimmel og kastet opp. Så måtte jeg så til bekjennelse, og det var nok bare de kvælene jeg led som reddet meg fra en omgang juling den gangen.

For så mer syntes vel jeg hadde fått nok med det, men de formannte meg selvsagt til ikke å prøve igjen for jeg var blitt forr bak ørene. Siden røykte jeg nå bak ryggen på dem likevel, etterat rygbesværsvanskene var overvunnet.

1928.

Da jeg var i 11-12-årsalderen solgte far villaen til to søstre som begynte et lite pensjonat der. Så kjøpte han

det huset vi hadde boet i den første tida i Kongsvinger. Slik gikk det til at vi flyttet tilbake dit igjen.

Den sommeren var det visst jeg fikk difteri og ble lagt inn på Epidemisykehuset. Der var jeg fullstendig infisert i 6 uker midt på varmeste sommeren. Så gikk sommerferien fløyten det året.

Ellers var vi så å si hver eneste sommer i Solør hos min bestefar Erik Olson, som eide Huslegården i nærheten av Søndreud ved Gjellmyra. Han var skolelærer, men hadde gått av med pensjon etter nådd aldersgrense. Jeg husker godt hvor snill og vennlig han bestandig var mot oss barnebarna. Han pleide å klappe oss på hodet, og når vi reiste hjem igjen ved slutten av ferien, var han bevegelse og sa: Gud velvigne dere, barna mine.

Særlig morro var det å vere med i Slåttonna der i Solør. Når vi hadde tasset høgvogna full, fikk jeg lov å sitte på jappen og lasset og halde i tammene, og det var det likeste jeg visste.

Da jeg ble større fikk jeg forresten vite at min bestefar hadde vært en av pionerene for arbeiderbevegelsen i Solør. Dengang var det nok ikke på langt nær slik med arbeidene som det er idag. Det å vere sosialdemokrat, var visst nærmest en forbrytelse, og medfølde utskielig han og spott, men så var det også en brytningstil bestefar deltok i.

Far hadde nok ikke på langt nær samme syn som ham. Det har i grunnen forundret meg mange ganger. -

1931.

I 1931 var jeg ferdig med falke-
skolen, og fikk en bra eksamen.

Det sagt jeg hadde dårligst karakter
i, var merkelig nok gymnastikk.

Der fikk jeg Nogenlunde, men det
skjedde nok at jeg var litt
for lat.

Så begynte jeg på middelskolen,
og dermed ble et nytt avsnitt i
livet mitt innledet.

Vi hadde mange merkelige lærertyper
der. Særlig rektoren var snål. Vi
kalte ham aldri annet enn "Gusken".
Hva det kom av? Hans fremmelig
sjuskete utseende tror jeg. Han liknet
nærmest en vingeskutt kråke. Så
var det lærer Sandelien som gikk om-
kring i en omstøket tilstand nesten
stadis. Aske var det også en som
levet. Jeg husker en gang jeg hadde
fått beskjed om å hende denne læreren.

Det var midt i skoletiden og uheldigvis gikk jeg inn i feil klasseværelse, hvor en kaptein Larsen underviste. Katteret sto slik så at jeg ikke kunne se læreren uten å gå helt inn i rommet. Så måtte jeg jo si hva jeg ville og spurte etter aske. "Ja, han er ikke her ihvertfall," var svaret. "Du får ta en tur ned i kjelleren så vaktmesteren og høre om han har noe aske!" Det er vel unødvendig å fortelle at elevene lå flate over pultene og lo av denne replikken.

Tysklæreren var, lektor Gissow, må jeg heller ikke glemme. Et mer temperamentsfullt menneske har jeg aldri sett. Hvis vi hadde gjort noen grove feil i de skriftlige oppgavene, fikk vi som regel skilblokk i hodet, ledsaget av et

brølende: „Fikke liggedeskillende!“ Det
 i seg sjæl nokså uskyedige ordet, sto
 det efterhvert en saun skrekke av.
 Det var nesten som å få en dødsdom,
 syntes vi.

Jeg hadde forresten lett for
 språk og greide meg meget bra
 både i engelsk og tysk. Til eksamen
 fikk jeg sogar „Sardelles“ i begge
 disse fagene. Da jeg var blest elev
 i språk, ble jeg overrakt en bok
 som premie og, forresten.

Matematikk derimot var jeg
 bare middels i.

16 år gammel ble jeg konfirmeret.
 Så skulle jeg likesom være voksen da,
 men det manglet det nok mye på.
 Småguttstrekene satt i meg mange
 år framover.

Da jeg var ferdig med middelskolen,
 begynte jeg på en handelsskole, og det

var forbløffende hvor lett det gikk for meg der. Dette vare sagt uten å skryte. Jeg har mine søner ligger i foretningsoegen.

På denne tiden var det jeg fikk ansett min første novelle. Ja, jeg sa novelle! Jeg hadde skrevet et stykke under pseudonymet Hakon Skrum, og gikk til redaktør Zachariassen i Kongsvinger Arbeiderblad med det. Fortellingen kom i et lørdagsnummer, og ble honorert med 15 kr., som jeg gikk på en restaurant og kjøpte vin for. Det var dans der den kvellen, og jeg ble så modig av vinen at jeg engasjerte en 4-5re jenter på golvet. Mine søstre hadde hatt et soare brev med å lære meg dansens edle kunst hjemme. På danseskole ville jeg ikke gå, da jeg anså det for å være under min

verdighet.

Siden skrev jeg vissst et par for-
sølinger til, og fikk disse antatt i
lokalpressen. Jeg sendte også noen
stykker til ukeblader i Oslo, men
fikk dem i retur hver gang. Jeg
gjorde altså skam på ordspråket
om at "ingen blir profet på sitt
hjemsted." Det var nettopp det jeg
ble, om ikke akkurat profet, så
noe bordsmod, syntes jeg sjøl da!

1935.

Etter eksamen på handelsskolen,
skaffet jeg meg en jobb som volontør
hos O. Wieselby, som drev sportforretning
og sykkelfabrikk. Om ettermiddagene
var jeg sekretær for rektor Niig ved
Kongsvinger kommun. høgere almen-skole.
Har du hørt maken til høy fidelig navn?

Samme året, altså i 1935, sluttet
jeg for godt i Niinger Sparebank, og
på ettersommeren ryttet vi Kongsvingers

Sto av våre fatter og flyttet til
Braskereidgass. Der skulle far
overta et landhandleri, som lå
ved Toråssjøen. Det var nok så
nylig bygget og forholdsvis moderne
innredet med butikk i 1. ete
og stor leilighet i 2. etasje.

Jeg kvædes imidlertid ikke
noe særlig der, da far og jeg hadde
vanskelig for å komme overens.
Vi var omtrent like store begreder,
og da kunne det jo ikke gå.

1936.

Så søkte jeg på en stilling
som kontorist ved $\frac{1}{2}$ Ole Moss'
Brub, Diserø, og fikk denne.
Lønnen var 100 kr. pr. mnd. Til å
begynne med.

Jeg var glad og fylt av spent
forventning da jeg dro hjem fra
31. januar i-36 for å overta min
nye stilling. Utpå kvellen stes jeg av

laget og spurte etter vesen *de*
Lisenä Gjestgiveri, hvor jeg skulle
 bo. Herom andre kaff jeg der enn
 en gammel skolekamerat av meg,
 Knud Anderson. Han viste seg å
 være som *de* vertinnen, en sver-
 makone. Hun har forresten skrevet
 en slektsroman fra Odalen, som
 heter: „Synd skal sones“, hennes både
 første og eneste bok.

Dagen etter ankomsten, møtte jeg
 opp på min nye arbeidsplass, hvor jeg
 hilste på bruksbestyreren, Karsten
 Pedersen. Det var en riktig hyggelig
 kar, og han viste meg rundt på bedriften,
 mens han forklarte meg litt om de
 forskjellige ting. Is Ole Moss Bruk
 viste seg å være et ganske stort
 sagbruk og høvleri. Her i forvegen
 var nybyggingen av et større fyrings-
 anlegg og innstilling av ny damp-

maskin blitt ferdig. Tilslutt kom vi da til kontoret, hvor jeg skulle ha min daglige arbeidsplass.

Jeg ble etterhvert satt inn i de mest elementære ting ved belastberegninger, og begynte så smått å bruke kalkulasjonsmaskinen.

Senere på dagen kom disponenten for bruket, Svære Moss, og jeg ble foreskift for ham. Det var en mann i 40-årene med sympatisk vesen.

Den første tiden var det jo meg nytt å sette seg inn i, men smått om senn begynte arbeidet å bli lettere. Jeg likte belastbransjen bedre og bedre etterhvert som jeg fikk mer innsikt og verekunnskap.

Særlig interessant var det å ha befalning med last som skulle eksporteres til England, såkalt skib-

ningsslast. Her ble avregningene satt opp i L., og faktura skrevet på engelsk. Materialene måtte være av utsøkt kvalitet, for engelskmannen var svært nøye på det. All eksport ble som regel formidlet gjennom belastingent Andri Schafvet i Oslo. Denne hadde i en rekke år vært i England og sto i meget intim forbindelse med forettingsfolk derborte. —

Snart kom jeg med i arbeiderrørsla på stedet. Jeg ble medlem av Disena A. U. L. og Frelstslaget Odølingen, hvor jeg ble valgt til kasserer. Teatergruppa innen ungdomsskolen deltok jeg også i. Vi spilte inn flere skuespill etter hvert utover, og jeg var med i alle disse, og hadde mange morsomme roller.

1937.

Like før jul i 1937 ble jeg plutselig syk, og det viste seg at jeg hadde be-

lent blindtarm. F hui og last ble jeg
 lagt inn på Sør-Odal sykehus til opera-
 sjon. Lille julaften ble jeg operert, og
 siden lå jeg på sykehuset i 10 dager.
 Det var jo ingen særlig hyggelig jule
 jeg fikk det året, men det var i hvert
 fall godt å se at så mange husket
 på meg med boks, blomster og
 gaver.

Etterhvert fikk jeg mange venner
 på Disenå. Særlig maskinisten på
 bruket ble min gode venn. Han var
 en meget ivrig kubbespiller, og da jeg
 bestandig har vært glad i musikk, ble
 vi knyttet sammen gjennom våre
 felles interesser. Første året jeg var
 på Disenå, kjøpte jeg meg en saksofon
 og ville lære å spille. Det var tanken
 å danne et lite danseorkester.

Det var vel nærmest en lidelse å
 lære mine første sanger på instrumentet,

men øvelsen kom jo litt etter litt, og så begynte jeg å trene sammen med de andre som skulle være med i musikken vår: Lars Mastad, trekkspill, Erling Johnssrud, bakkli, og Kåre Hansen, fiolin.

Om lørdagskvellene spilte vi så dans på forskjellige steder, mest i nabobysda til Sol-Ødal, Nes i Roms-rike. Fortjenesten ble jo ikke så høy. "Ninninga gikk som regel opp i spinninga", men det var heller ikke det som var hovedsaken for oss. Jeg virket også som orkestrets referensanser, og sang slagene med liv og lyst gjennom en roper.

1939.

I 1939 utgjente jeg min verneplikt, som det heter. Jeg hadde kjøpt meg en brudt motorsykkel samme året, og etter å ha fått sertifikat, reiste jeg på denne til Terningmoen, omkring

20. juni. Det var der jeg havde fået ordre om at møde. Efter begynderisøvelse fik vi uddelt militæretyktene våre, og det var mange smukke scener som utspilte seg i den anledning. En bjørpe av en østerdal hadde f. eks. fått en jakke av minste størrelse og et par bukser som rakk midt på leggen, mens en liten rekrutt fikk utlevert en uniform som det var plass til espar slike som hann i. Områder ble allsammen reddet, og enhver var noenlunde fornøyd med klærne.

Jeg kom til å haone i en tropp som kalte „bombekastertruppen“ og som hørte til 3. kompani av F.R. 5. Kapteinen var hed Krogstie, og troppsjefen Henrik Stauning. Ledere var sjersant Torbj. Hoff, og en lang dussing som jeg ikke lenger husker navnet på. Latta i brakka vår var kjekke Karer

alle i hop. De kom fra mange forskjellige
kender, noen holdt hjemme på Gøvik,
noen på Ljukan og enkelte var fra
Elverum og nærmeste omegn.

Så begynte soldaterlivet. Nå var
vi ikke lenger siviler, men soldat
nr. det og det. Mitt nr. var 520 Olson.
De første dagene trasket vi rundt på
økserserplassen og lærte å marsjere
i sakt, sjøre holdt og vendinger rundt
og til høyre og venstre. En kunne
le og ihjel av alle de pussige
figurene som ble prestert.

Derefter fikk vi instruksjon i
behandling av graner, håndgrep og måten
å ta boisa fra hverandre på. Så var
det puss og atter puss da.

Noe senere begynte vi å få under-
visning på vårt spesielle felt, nemlig
bombekasteren. Det er et rør på stativ,
og med innstillingsmekanismer på

Siden hvorved røret kan heves eller senkes alt eftersom det målet en sikter på er langt unna eller nærmere ved. Granatene slippes ned i og skytes ut når de treffer bunnen av røret med hendestemplet.

Jeg ble korpssassistent i Staben, som hadde med utregningen av de forskjellige avstander fram til målene å gjøre. Bombekasteren ble alltid plassert bak en haug eller annen forbygning i terrenget, mens vi i Staben lå slik til at vi kunne se målet. Så var det vår oppgave å regne ut vinkelen mellom bombekaster-røret og punktet framme i terrenget som skulle treffes, samt bestemme avstanden ved hjelp av en avstandsmåler, en slags kikkert.

Etter at vi hadde skutt med "mørke-patroner" til å begynne med, fikk

vi utlevert Skarp ammunisjon, og lå på Skytebanen visse dager i utø av skjøtt med Karabin.

Sommeren gikk, og i august mnd. var vi ferdige med fjæret.

Da vi skiltes, var det vel ingen av oss som ante at verdenskrigen, den annen i rekken, skulle begynne bare 1 1/2 uke senere.

Men 1. september brakte det løs. Jeg husker jeg satt hjemme og hørte om krigserklæringen i radioen, og det kom som et fullstendig sjokk på meg.

Tysklands felttog mot Polen varde ikke lenge. Den tyske krigsmaskin rullet som en dampveivale over det stakkars Polen, og på få dager var landet ferdig.

Her hjemme fikk vi ikke stort felles med krigen enda, og levde i blåsig visshet om at vi aldri ville bli innblandet i stormoppjøret.

1940.

17. februar 1940 kom meldingen om „Altnark-affæren“. En engelsk krydser havde båret et tysk skib i norsk farvand. Det ble endel uro på grunn av dette, men ikke mange hadde det ville få noen betydning utover de vanlige protester. — —

På den sida eller litt senere, flyttet jeg fra Disenäs Tjæstiveri hvor jeg da hadde fått sammenhengende i 4 år. Grunnen var at jeg ikke likte meg noe skøre der lenger. Min vertinne var vanskelig å komme ut av det med i lengden. Så fikk jeg tilbuds om et rom hos Karl O. Disen, som hadde i 2. etasje i Braketts kontorbygning, og slo til med engang.

Jeg kom flyttende dit allerede den dagen som husets frue, Anna Disen, hadde fødselsdag.

7 februar og mars mnd. 1940 deltok jeg i et kurs for frivillig militærutdanning som ble holdt i Disena letale. Vi fikk instruksjon i bruk av skytevåpen og hadde gymnastikk. For oss som hadde gjennomgått rekruttskolen var dette nærmest repetisjon.

Begivenhetene 8. april 1940 kom som en bombe på meg. Minlekkelsen i norske farvann varble en velkommen oppsikt, men jeg for min del hadde framdeles ikke det var noen direkte fare på ferde.

9. april våknet jeg imidlertid til en malstrøm av hendinger. Tyskerne overfalt oss! Den ene meldingen mer forferdelig enn den andre skånnet inn: Tyske tropper er gått i land og har satt seg fast flere steder i Norge.

Quisling taler i radio:

Embær motstand er nytteløs og vil med-

foie de alvorligste konsekvenser. Molekliserings-
ordren tilbakekalles! Quisling, "pepper-
hellen" fra Forsvarsdepartementet
Snakker i mikrofonen med en stemme
som durrer av nervøsitet.

Men vi vil sloss! Spørsmålet
er bare, hvor kan en melde seg til
tjeneste? Noen karer forteller at de
har vært på Gardermoen, men der
var tøyserne alt. Andre kom ikke
lenger enn til Arnes for de måtte
sove.

Terningmen er innført ennå. Det
må vi reise. 10. april om formiddagen
reiser jeg sammen med flere andre
fra Odalen oppover med toget. For
nesten hele stasjon vi kommer til,
jumper det flere frivillige inn på
toget.

På Kongsvinger går det plutselig fly-
alarm mens toget står på stasjonen.

Skabs etter seiler 3-4 fysiske fly over byen i retning nordover. De forsvinner i det fjerne, og toget ruser videre igjen.

Da toget går ut fra Flise st., lyder „Ja, vi elsker“ fra alle de som er møtt fram, og gjør stunden til en gripende begivenhet.

Like utenfor Elverum stanser toget. Flyalarm igjen. Alle forlater toget og søker dekning i skogen på begge sider av jernbanelinjen.

Insjering hender imidlertid, og snart går toget igjen.

I Elverum er det fullstendig kaos. Jeg går sammen med et par kjente bord- over med brua, hvor jeg treffer sjersant Torbjørn Hoff, som er vaktsjef der. I samme øyeblikk uler sirenene igjen og 3 fysiske fly stryker ganske høyt over hodene på oss. Hoff skyter etter dem

med pistole. Kan det da jeg spør om han
 tror det hjelper noe. Borte på et flatt
 kyststrøk knirker det fra en mitraljøse.
 Det er vel litt mer effektivt, skjönt
 noe luftvernskyts kan en jo ikke kalle
 det heller.

Tårn-over-signalet lyder, og
 vi går videre over brua og bort til
 en skole hvor oppstilling og utdeltning
 av våpen skal foregå.

I skolegården blir vi slått opp i
 lag og skal deretter marsjere inn for
 å få våre saker.

Da går flgalarmen igjen, og noen
 sekunder senere bryter halvete løs. Jeg
 rekker såvidt å kaste meg med for
 de første bombene faller. Flammene
 slår opp i bebyggelsen bortover oss.
 Det må være brannbomber lyskerne
 bruker. Det smeller som om det skulle
 være dommedag. En tanke står i hodet

på meg: Ut av Leiret og det med en viss fart. Her gjelder det livet. Så springer jeg det beste jeg har lort i de øyeblikkene da de lyske flyene kretser over den andre siden av elva. For hver gang de sovinger og kommer rundt tilbake må jeg kaste meg flatt ned.

På denne måten kommer jeg ut av det bebodde området og er ikke lenger så utbatt. Her er det litt furuskog, men helt sikker er en ikke her heller. Tyskene sender av og til noen maskinsevarsaker inn i skogen omkring bebyggelsen også, slik at herne blir kuttet av høyt opp på stammen og braker overende.

Fra Leiret kan jeg se hvordan røyken velfer tungt og svart mot himlen. Brenner det da overalt?

Endelig forsvinner de lyske flyene i øyet. Jeg slenger meg på en lastebil med

hjelpemannskap som skal kjøre inn i Leivst
for å ta seg av sårede og rydde opp, men
vi har ikke kjørt mange meter så gjør
de lyske flyene en runde tilbake. Jeg
har aldri sett noen som en bil med
slik fart som denne sjåføren gjorde,
og nå var det i rasende fart ut av
bebyggelsen igjen. Bilen stoppet ikke
for vi var langt ute i Kunes-boska.

På veien kjørte vi forbi en strøm
med folk som evakuerte, gående, syklende
og biler. --

Det begynte å skumre mot kveld,
og vi tok inn på en gård rett ved veien.
Der ble det etterhvert faltt lys, men
nå var det ikke lengre spørsmål om
kjent eller ukjent. Den natte satt jeg
på en stol og soo.

Tidlig om morgnen den 11. april dro
4 stykker av oss nedover til Elverum.
Vi ville se hvordan det så ut etter